

Zanimiv je odstavek o godčevskem zaslužku. Avtorju sta bili na voljo dve beležnici, v nji sta si dva godca zapisovala dohodke od igranja. Iz tega seznama je videti, kako velik okoliš je lahko imel kak godec.

Drugi, manjši del knjige, je prikaz ljudskih instrumentov. Po kratkem uvodu so najprej na vrsti piščali. Čeprav začne avtor pri najstarejši dobi in omenja celo najdbe v grobovih, pa vendar ni izčrpen, saj nekatere piščali komaj omeni, dalj se zadrži le pri tarakawi. Ta danes nima več prvotne oblike, ampak je v resnici v 19. stoletju nastali posnetek, ponarejek nekdanjega instrumenta, sestavljen po slabo razumljivih starih virih. Lužiško-srbske dude so dvojne, velike in male, razlika je le v tem, kakšna koža je uporabljena, z glavico ali brez nje. Oba instrumenta pa imata v svatbenih običajih strogo določeno funkcijo. Tudi gosli so bile dvojne: velike in male. Sloves so uživale velike s tremi strunami.

Nazadnje se avtor ustavi še ob godčevskem repertoarju in načinu igranja: to ponazarja z več glasbenimi primeri. Pri tem ugotavlja — po zapiskih nekega godca — da se je v 19. stoletju naglo zmanjšalo število domačih plesov in so začeli prevladovati nemški.

V sklepni besedi je še enkrat poudarjeno, da so imeli godci svoja združenja, ki so bila podobna obrtniškim, da pa je to v zadnjem času popolnoma prenehalo. Tudi stari godčevski sestavi se opuščajo, njih mesto bo zavzela harmonika.

Na zadnjih straneh knjige so sezname kratice, arhivalij in uporabljene literature.

Čeprav je avtor želel s svojim delom dati bolj pobudo za nadaljnje in temeljitejše raziskovanje lužiško-srbskega godčevstva (kot pravi sam na koncu knjige) kot pa vprašanje dokončno rešiti, se vendar na vsaki strani čuti prizadevanje po izčrpnosti. Pri tem pa je opaziti neko nedoslednost. Medtem ko je prikazovanje kulturnopolitičnega in socialnega ozadja zelo podrobno, bi si z glasbeno narodopisnega področja želeli kaj več. Ljudski instrumenti so obdelani preveč skopo in le tisti, ki so v rokah godcev, drugi so komaj omenjeni. Pogrešamo tudi podrobnejšega prikaza funkcije, ki jo imajo (ali so imeli) godci v ljudskih običajih. Sploh so običaji, pri katerih pa imajo instrumenti vendar svoj velik delež, puščeni v nemar. Tako zapušča celotno delo vtis, da je pisano bolj z vidika kulturne in politične zgodovine s poudarkom na socialnem in nacionalno obrambnem kot pa z vidika narodopisja in etnomuzikologije, kot obeta naslov. Kljub temu je knjiga dragocen prispevek stroki in bi bili podobnega dela za Slovence lahko samo vesel.

Zmaga Kumer

Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes. Herausgegeben vom Österreichischen Volksliedwerk im Selbstverlag des Bundesministerium für Unterricht. Geleitet von Karl M. Klier, Leopold Nowak, Leopold Schmidt. **Bd. X, Wien 1961.** Str. 163 in VII slikovnih prilog.

Za deseto obletnico, odkar zbornik izhaja, je predsednik glavnega odbora Karl Lugmayer napisal predgovor. V njem govori o naravi in pomenu publikacije.

Strokovni del knjige je skoraj v celoti posvečen ljudski pesmi. Hans Comenda poroča o novem odkritju pesemskih letakov v Linzu (Weltliche Flugblattlieder des 17. Jahrhunderts). Najdba obsega 12 listov z 9 pesmimi. Večinoma nedatirane letake skuša avtor po raznih znakih časovno in drugače opredeliti ter končno v celoti objavlja besedilo. — Karl M. Klier (Ein Ehestreitlied des 18. Jahrhunderts und seine Verbreitung) razpravlja o pesmi, ki jo poznamo tudi pri nas. Pri Streklju je navedena v dodatku šaljivih kot št. 145 z začetkom »Zri ga, žri ga pjanc po kravje.« Vsebina je prepir med pijancem in njegovo ženo. Primerjava besedil, ki jih objavlja Klier, z našimi kaže, da je slovensko besedilo prevedeno in prirejeno iz nemškega. Avtor je ugotovil, da je pesem znana tako v avstrijskih kakor v nekaterih nemških deželah ter je na-

stala verjetno v 18. stoletju kot sredstvo za moralen pouk. Razprava je bolj opozorilo na problem kot pa dokončna rešitev, saj se je avtor omejil le na nemške primerke, raziskava pa bi postala bolj zanimiva, če bi bil poskusil dognati, kakšen odmev je pesem doživela pri drugih narodih, zlasti sosednjih. — Leopold Schmidt (Ein Lied aus jungen Tagen. Volkslieder in literarischen Lebenszeugnissen) opozarja na podlagi nekaterih primerov, da vsebujejo memoarna in druga literarna dela vse polno podatkov o ljudski pesmi, kakor se jo avtorji spominjajo iz mladih let. — Tudi prispevek Felixa Karlingerja (Die Begegnung mit der toten Braut im Volkslied) je zanimiv z vidika naše folklore, saj pozna motiv srečanja z mrtvo nevesto oziroma ljubico tudi slovenska pripovedna pesem. Npr. že balada »Smrt čevljarjeve ljubice« (Strekelj I/221—23), ki je po naše prikrojena nemška »Jungfer Dörtchen« (gl. Deutsche Volkslieder mit ihren Melodien, Bd. 3., št. 57). Avtor te zveze ne omenja, čeprav upošteva imenovano nemško balado. Razprava hoče biti primerjalno zasnovana, vendar se zdi, da je od nemškega gradiva uporabil samo tisto, kar mu je ravno prišlo pod roke. Problem uporabe nekega gradiva ali teme v ljudski pesmi na splošno je vse preveč zapleten, da bi ga bilo mogoče rešiti z odgovori na nekoliko vprašanj, kot je to poskušal avtor, ne da bi bil ugotovil vsaj geografsko oziroma etnično razširjenost motiva ali se vprašal, v kakšnih pesmih nastopa, če ni hkrati osrednja tema. Zares je škoda, da zanimivega problema ni zagrabil tako vsestransko, konkretno in z gradivom podprto, kakor to delajo sodelavci navedenega nemškega korpusa. — Walter Deutsch seznanja muzikologe s svojimi izkušnjami pri sestavljanju registra ljudskih melodij (Erfahrungen bei der Anlage eines Melodie-Registres). Sestavek je pisan na podlagi primerov in velja za dopolnilo avtorjevega dela v VII. zv. (1958) istega zbornika. — Zelo zanimiv je prispevek Jakoba Dobrovicha o svatbenih običajih in pesmih gradiščanskih Hrvatov (Hochzeitsbräuche und -Lieder der burgenländischen Kroaten). Ne samo, da nudi natančen opis svatbe, marveč objavlja (z napevi vred) vrsto svatovskih pesmi v hrvaščini in nemškem prevodu. Za slovenskega bralca je mikavna primerjava naše hagade »Bratec iz Ljubljane, povej mi ti ta prvo!« s tam objavljeno hrvaško. — Maria Hornung (Halbe Gasang. Alte Kirchengesänge aus den deutschen Sprachinseln der Sieben Gemeinden in Oberitalien) objavlja z obsežnim komentarjem tri nabožne pesmi, ki jih je posnela ob raziskavanjih dunajskih lingvistov v Italiji med ostanki nemškega jezikovnega otoka Sette Comuni pri Vicenzi. — Ernst Neweklowsky (Z'Lauterbach hab i' mein' Strumpf verlorn) razlaga, da se sicer zelo razširjeno krajevno ime Lauterbach v neki ljubezenski pesmi nanaša samo na istoimensko vas pri Salzburgu, ker je samo tam v stari cerkvi zvon želja, ki ga pesem omenja. — Hans Gielge (Sprachliche und musikalische Gesetzmäßigkeiten bei der Anwendung von Jodlersilben) razlaga značilnosti alpskega jodlanja kot posebne oblike ljudske glasbe. — Josef Klima (Die Paysanne in den österreichischen Lautentabulaturen) objavlja petero primerov melodij alpskega plesa »paysanne«, ki jih je zasledil v avstrijskih rokopisnih tabulaturah za lutnjo, nastalih v 18. stoletju. — Karl Horak (Der Schuhplattler in Tirol) je prispeval obširno razpravo o znanem alpskem plesu. Najprej določi meje ozemlja, od koder ta ples izhaja, in pregleda vire, ki o njem poročajo, nato natanko opredeli različne koreografske oblike in opiše njih izvedbo, v zadnjem odstavku pa spregovori o pomenu Schuhplattlerja. Razpravi je dodan zemljevid in napevi.

Za strokovnim delom so v knjigi najprej organizacijska in druga poročila, nekrologi, bibliografija in ocene knjižnih del.

Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes. Herausgegeben vom ... Geleitet von ... Bd. XI, Wien 1962. Str. 232 in VIII slikovnih prilog.

Čeprav zbornik v celoti ni slavnosten, pa mu nekoliko vendar daje ta pečat uvodni članek. Napisal ga je Leopold Schmidt kot slavnostni govor za 70-letnico predsednika organizacije Karla Lugmayerja.

Strokovni del začenja razprava Siegfrieda Grosseja o mlinu in mlinarju v nemški ljudski pesmi (Die Mühle und der Müller im deutschen Volkslied). Na podlagi bogatega gradiva najprej razlaga, kaj vse pripoveduje ljudska pesem o resničnem mlinu, potem pa preide na alegorijo o mlinu ljubezni, o mlinu hostij in o babjem mlinu. Mlin ljubezni pozna tudi slovenska ljudska pesem, pa bi bilo zanimivo pogledati, kako ga obravnava v primeri z nemško. Podobno kot pri nas, je tudi v nemški ljudski pesmi izraženo odklonilno stališče ljudstva do mlinarja in mlinarice. To je iz Grossejevih navedb dobro videti. O mlinarju, ki napodi smrt, pa ni niti besede. Nemara v nemški ljudski pesmi ni tega motiva, medtem ko je pri nas tako izrazito oblikovan. — Herman Strobach raziskuje usodo pesmi o kmetiški revščini (Überlieferung und Geschichte des Liedes »Kein Bauer mag ich nimmer bleiben«), ki je razširjena pretežno po deželah nekdanje Avstrije in spada med mlajše ljudske pesmi. Po podrobni analizi teksta poskuša dognati izvor in prvotno naravo pesmi in pravi, da se je razširila iz Avstrije najbrž po letakih. Končno zasleduje še spremembe, ki jih je pesem sčasoma doživela, in podaja bibliografijo zapisov. — Adolf Mais opisuje novo odkrito rokopisno pesmarico nemških ljudskih pesmi, ki so jo našli v nekem dunajskem antikvariatu (Die Liederhandschrift des Andreas Ehrenpreis) in je zdaj v Nacionalni biblioteki. Namesto seznama pesmi zgolj po naslovih podaja povsod tudi prvo kitico. Iz tega se vidi, da so pesmi povečini nabožne. — Posebej za Slovenca je zanimiva razprava Wolfganga Suppana (Das Lied von den zwölf heiligen Zahlen im Burgenland und in der Steiermark) o pesmi, ki jo tudi pri nas pojo po svatbah in jo imenujejo ponekod Kangalilejska, pač po 6. kitici, kjer se na vprašanje, kaj je šest, poje odgovor, da je to šest vrčev »frišne vode, k je Jezus delav vince ž nje v Kani Galileja«. Suppan dokazuje, sklicujoč se na razne avtorje, da ima pesem svoje korenine v najstarejši številčni mistiki in simboliki ter jo izza srednjega veka poznajo vsi narodi v Evropi. Tudi melodija, čeprav zapisana šele v zadnjih dvesto letih, kaže znake visoke starosti. Avtor primerja nekatere variante z raznimi melodijami otroških pesmi in primitivnih kultur, pa še srednjeveške igrske viže in najde med njimi presenetljive podobnosti, ki jih ni mogoče razlagati z medsebojnimi vplivi, ampak le kot sledove starega izročila. — Naslednja sva sestavka (Josef Bitsche, Alte Liedhandschriften aus dem hinteren Bregenzerwald, in Walter Deutsch, Die Lieder des Gotthard Anderer aus Grosstal) podajata opis starih rokopisnih ljudskih pesmaric in navajata razen seznama pesmi tudi nekatere primere. — Na jezikoslovno področje sega prispevek Walterja Senna, Jodeln, ki se ukvarja z vprašanjem nastanka in razširjenosti te besede v Alpah, našteva in razlaga pa še druge izraze za isti pojem. — Zbirko ländlerjev iz leta 1849 je vzel v pretres Harald Dreö (Volksmusik aus dem Seewinkel). Potem ko opiše oba zvezka, ki ju je slučajno odkril, analizira še posamezne primere glede na glasbeni ritem in motiviko. — O ljudski instrumentalni glasbi govori tudi sestavek Karla Horaka (Tiroler Volksmusik. Überlieferung und Fortleben), ki poskuša na podlagi starih zapisov godčevskih viž dognati, kaj so nekadaj godli v Tirolah, kaj se je morda še ohranilo in kolkšne spremembne doživelo. — Franz Schunko objavlja besedilo Miklavževe igre iz južne Tirolske (Ein Ahrntaler Nikolausspiel). — Prispevek Elfriede Moser-Rath (Zeugnisse zum Kinderspiel der Barockzeit) je dokaz, kako nujno je za narodopisca upoštevati tudi take vire, ki na prvi pogled nimajo nobene zveze z ljudskim izročilom: v pridigah baročnih pridigarjev je našla zanimive podatke o igran nemških otrok v 17. in 18. stoletju. Kdo ve, kaj vse bi se našlo v pridigah kakšnega Janeza Svetokriškega i. dr., če bi jih pogledali skozi etnografska očala!

Kot po navadi, se zbornik konča z organizacijskimi poročili, bibliografijo in knjižnimi ocenami.